

Pär Nyrén

HONGKONGS KAMP FÖR SJÄLVBEVARELSE

Demonstrationerna i Hongkong sommaren 2019 är de största i Kina sedan 1989. Våldet har ökat och regimen i Beijing beskyller ”utländska krafter” för att uppvigla till färgrevolution. Uppemot två miljoner personer i Hongkong har demonstrerat för att förverkliga löftet om demokratiska val och en hög grad av autonomi som Kommunistpartiet i Kina allt mer tydligt håller på att bryta. Demonstrationerna kom till som en reaktion på ett lagförslag som skulle möjliggöra utlämningar av personer i Hongkong till Fastlandskinas politiserade rättssystem. En senkommen försäkran om att lagförslaget inte kommer att träda i kraft är troligen för lite och för sent för att stävja proteströrelsen. Sommarens konfrontationer har istället förstärkt övertygelsen för Hongkongs folk att deras medborgerliga rättigheter står på spel.

Löftet om en hög grad av autonomi

1984 undertecknades den sino-brittiska gemensamma deklARATIONEN, som lade grunden för hur Hongkong skulle återförenas med Kina. De kinesiska och brittiska regeringarna kom överens om att hela Hongkong – inte bara Hongkongs ”Nya territorier”, vars arrendeavtal tog slut 1997 – skulle falla under Folkrepubliken Kinas suveränitet och att staden i 50 år efter återföreningen skulle styras med principen ”ett land, två system”. Den uttalade avsikten

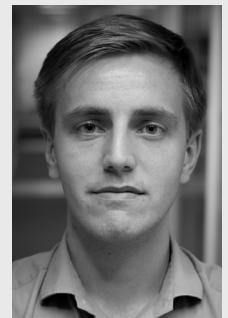
var att ”Hongkongs folk ska styra Hongkong” med en hög nivå av autonomi. Enbart utrikespolitik och försvar skulle Beijing sköta för Hongkongs räkning.

Eftersom Hongkongs folk hyste antipatier mot Kommunistpartiet och eftersom stadens roll som finanscentrum var viktigt för Kina lovades Hongkong få bevara sina medborgerliga rättigheter för media, civilsamhällesorganisationer och akademien, ekonomisk öppenhet och sitt juridiska system efter brittisk modell.

Storbritannien förespråkade demokratisering av Hongkong från och med 1950-talet, men avstod från demokratiska reformer efter invasionshot från Kina.¹ Däremot

1 Guilford, G., 2014, ”[The Secret History of Hong Kong’s Democratic Stalemate](#)”, *The Atlantic*, den 14 oktober.

Pär Nyrén är projektledare med ansvar för globaliserings- och näringslivsfrågor på Frivärld. Han har tidigare studerat kinesiska vid Pekinguniversitetet och avlagt masterexamen i global politisk ekonomi vid Stockholms universitet.

skulle Hongkong få välja sina ledare efter återföreningen. I enlighet med den sino-brittiska gemensamma deklARATIONEN utlovar Hongkongs Basic Law, regionens grundlag, en inkrementell process av demokratisering till vilket, enligt artikel 45, det "ultimata målet är val av Chief Executive [Hongkongs högsta ledare] genom allmän rösträtt efter nominering av en representativ nomineringskommitté i enlighet med demokratiska principer." Denna skrivelse har dock varit mer problematisk än många först anade.

I augusti 2014 bestämde Nationella folkkongressen i Beijing, som har tolkningsrätt för Hongkongs Basic Law, att den tidigare principen om att "Hongkongs folk ska styra Hongkong" betydde att Hongkong skulle styras av personer från Hongkong "som älskar sitt land".² Beslutet innebär att valet inte skulle hållas med en öppen nomineringsprocess, utan att centralregeringen gav sig rätten att sätta kriterier för vilka kandidater folket skulle få rösta på. Därtill fanns det farhågor att kravet att "älska landet" i praktiken innebar att kandidaterna behövde "älska Kommunistpartiet", en misstanke som förstärktes av att regimtrogna tidningar i Fastlandskina skrev just det.³ Sedermera har sakens tvetydighet avlägsnats. Generalsekreterare Xi Jinping deklarerade tidigare i år att enligt honom är det nödvändigt att älska Kommunistpartiet för att vara en patriot.⁴

Utlämningslagen: ett dråpslag för Hongkongs juridiska självständighet

Hongkongs regering har framställt den tidigare föreslagna utlämningslagen som en lösning på ett aktuellt problem. Den utlösande faktorn sägs vara ett mord i Taiwan, som en ung man från Hongkong har erkänt sig skyldig till. Enligt

2 [全国人民代表大会常务委员会关于香港特别行政区行政长官普选问题和2016年立法会产生办法的决定](#).

3 E.g. Chen Xiankui, 2014, "爱国和爱党在中国是一致的", *Global Times*, den 10 september.

4 The Paper, 2019, "习近平: 爱国主义本质是坚持爱国和爱党、爱社会主义高度统一", den 30 april.

Hongkongs lag kan mannen bara dömas i den jurisdiktion där brottet begicks, men han kan inte utlämnas till Taiwan eftersom det saknas ett avtal mellan regeringarna.

Fastlandsmyndigheter har redan frihetsberövat personer som vistats i Hongkong, utan juridisk grund. Detta manifesterades särskilt tydligt hösten 2015, då svensken Gui Minhai och fyra andra förläggare som var verksamma i Hongkong arresterades av myndigheter från Fastlandskina och tvingades att erkänna dubiösa anklagelser inför tv-kameror; Gui Minhai rövades medan han var i Thailand och är än idag fängslad i Kina utan rättegång. Med utlämningslagen hade politiskt motiverade frihetsberövanden kunnat genomföras reguljärt med ett skimmer av juridikens legitimitet.

Medan det politiska system som Hongkong lovades med den sino-brittiska gemensamma deklARATIONEN från 1984 redan är hårt ansatt av påtryckningar från Beijing hade utlämningslagen gett Kommunistpartiet än mer makt över Kinas än så länge friaste stad. Men Kommunistpartiet ser det inte som ett brutet löfte; 2017 tillkännagav en talesperson för Kinas utrikesdepartement att den gemensamma deklARATIONEN i partistatens ögon enbart är ett "historiskt dokument" som "inte längre har någon praktisk betydelse och inte är bindande för [den kinesiska] centralregeringens styre över Hongkong."⁵

En ledarlös rörelse

Till skillnad 2014 års demonstrationer (kända som "paraplyrevolutionen" eller "Occupy Central"), som till stor del leddes av studentorganisationer, är de pågående protesterna ledarlösa. Sedan början av juni har hundratusentals personer demonstrerat varje vecka, vid ett tillfälle har demonstranterna uppgått till två miljoner personer. Rörelsen organiseras enligt devisen "Be Water", med betoning på att demonstranterna hastigt ska kunna mobiliseras och vid

5 Reuters, 2017, "[China says Sino-British Joint Declaration on Hong Kong no longer has meaning](#)", den 30 juni.

behov skingras, för att vara resilienta mot polisens försök att bryta upp rörelsen. Inledningsvis bestod demonstrationerna uteslutande av marscher genom stadens centrala områden. Mot slutet av sommaren har demonstranterna vidtagit andra taktiker, såsom att uppmana till strejker och barrikadera Hongkongs flygplats.

Trots att rörelsen saknar ledarskap har fem krav konsekvent spridits: att propositionen till utlämningslagen återkallas; att Hongkongs regering tar tillbaka sin karaktärisering av demonstrationerna som ”upplopp”; att en oberoende utredning av polisivåld mot demonstranterna tillsätts; att de som har arresterats under demonstrationerna frigges villkorslöst; samt att Hongkongs Chief Executive och LegCo ska väljas direkt av folket.

Statsmaktens hårda och mjuka medel mot demonstranterna

Runt omkring i staden har demonstranterna haft våldssamma sammanstötningar med Hongkongs poliser. Ett stort antal fall av polisiärt överväld har dokumenterats och spridits på sociala medier och mellan juni och augusti arresterades omkring ett tusen demonstranter, inklusive ett flertal högprofilerade demokratiaktivister.

Partistatens myndigheter har vidtagit åtgärder för att göra det kostsamt att delta eller ens associeras med proteströrelsen. Företag har uppmanats att sparka anställda som deltar i demonstrationerna och statliga medier uppmanar till bojkott av företag vars anställda deltar i strejkerna. Därtill verkar staten för att svärta demonstranternas rykte. Twitter och Facebook har stängt ner falska konton som spridit desinformation om protesterna i Hongkong och Telegram, en app för krypterade meddelanden, har konstaterat

att en cyberattacker mot appen tidigare i sommar kom från Fastlandskina.⁶

Beijings kontranarrativ om utländsk påverkan

Regimen i Beijing erkänner inte att demonstrationerna i Hongkong är en ledarlös rörelse. Istället har de genomfört en extensiv desinformationskampanj som framställer demonstrationerna som styrda av ”utländska krafter”, särskilt USA. Att utländska krafter skulle stå bakom de pågående protesterna, istället för att vara genuina missnöjesyttringar, är ett budskap som används för att avsäga Kommunistpartiet från ansvar för Hongkongs politiska konflikt. Samtidigt kan det inte uteslutas att partistatens ledare tror på sin egen propaganda.

Under sommaren har statligt styrda medier kallat demokratiaktivister förrädare till det hankinesiska folket (汉奸) och demonstrationerna har beskrivits som på gränsen till terrorism. Kommunistpartiet har beskrivit rörelsen ett försök att genomföra en ”färgrevolution” i Kina, ett konstaterande att vad som försiggår i Hongkong utgör ett hot inte bara mot partiets styre av Hongkong, utan även dess styre av Fastlandskina.

Konfliktens avslutning: Eftergifter, våldsuttrappning eller fortsatt utmattningsstrategi

Eftergifter. Efter en lång period av avvaktande klagade Chief Executive Carrie Lam den 4 september att den föreslagna utlämningslagen formellt kommer återkallas, men har inte tillmötesgått något av demonstranternas fyra andra krav. Samtidigt utlovade Lam att Hongkongs regering ska hålla dialoger för att höra folkets klagomål och låta genomföra en självständig studie om orsakerna till stadens sociala problem. Detta kommer efter rapportering

⁶ Conger, K., 2019, ["Facebook and Twitter Say China Is Spreading Disinformation in Hong Kong"](#), *New York Times*, den 19 augusti; Mozur, P., och Stevenson, A., 2019, ["Chinese Cyberattack Hits Telegram, App Used by Hong Kong Protesters"](#), *New York Times*, den 13 juni.

om att Beijing tidigare inte gett Lam tillstånd att gå något av demonstranternas krav.⁷

Det partiella tillmötesgåendet kan vara för lite för sent. Opinionsundersökningar som genomförts under sommaren visar att alla de fem kraven har högt stöd bland demonstranterna samt att en utredning av polisvåld och demokratiska reformer har uppfattats som alltmer viktigt under sommarens gång.⁸

Våldsupptrappning: Om demonstrationerna fortsätter kan Kommunistpartiet välja att trappa upp våldsanvändningen mot demonstranterna. Centralregeringen kan skicka Folkets beväpnade polis, Kinas paramilitära styrkor, för att helt bryta upp demonstrationerna. Det är ett reellt hot, men det skulle riskera att leda till dödliga sammanstötningar, vilket skulle underminera Kommunistpartiets ambition att accepteras internationellt som en legitim makthavare.

Fortsatt utmattningsstrategi: Sannolikt kommer myndigheterna hålla fast vid den inslagna linjen, en mångfacetterad strategi att utmatta proteströrelsen genom att avskräcka Hongkongs ungdomar från att delta i demonstrationerna och bringa vanrykte över dem.

Implikationer

Den brittiska diplomaten som förhandlade fördraget som gav Storbritannien rätt att styra Hongkongs så kallade Nya territorier lär ha sagt att fördragets räckvidd om 99 år var "så gott som för evigt". Men den eran tog likväl slut och härnäst har Hongkong ett nytt historiskt vägskaal i sikte: år 2047, då Hongkongs Basic Law kommer kunna ändras. Trots att solskensklausulens slut närmar sig kämpar Hongkongs demokratiaktivister för att förverkliga Kinas

löften om att låta staden välja sina ledare demokratiskt. Kampen förs inte bara för att på kort sikt åtnjuta demokratiska rättigheter, utan för att ha en starkare ställning när Hongkong inte längre kan ta skydd av sin Basic Law.

För Beijing är gångbarheten i modellen "ett land, två system" inte bara viktigt för styret av Hongkong. Modellen framfördes ursprungligen som – och är än idag – ett förslag för hur Taiwan skulle kunna inkorporeras i Folkrepubliken. Om Kina år 2047 ännu inte har försökt annektera Taiwan så kommer modellens anseende fortfarande vara viktig för att få styre av Kommunistpartiet att framstå som lockande eller åtminstone acceptabelt för det taiwanesiska folket. Löftet om relativ autonomi misstros redan av en stor del av det taiwanesiska folket. Om de får se Hongkong förändras till vilken kinesisk stad som helst skulle den sista biten trovärdighet förbrukas.

⁷ Pomfret, J., och Torode, G., 2019, "[Amid crisis, China rejected Hong Kong plan to appease protesters - sources](#)", *Reuters*, den 30 augusti.

⁸ Yuen, S., 2019, "[New research shows vast majority of Hong Kong protesters support more radical tactic](#)", *The Conversation*, den 1 september.